

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

Озерська Ганна Вячеславівна

УДК: 330.341.1:656.2

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті радіоелектроніки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, професор
Коюда Павло Миколайович,
Харківський національний університет
радіоелектроніки, професор кафедри
економічної кібернетики та управління
економічною безпекою.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Бараш Юрій Савелійович,
Дніпропетровський національний
університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна,
завідувач кафедри обліку, аудиту та
інтелектуальної власності;

кандидат економічних наук
Чобіток Вікторія Іванівна,
Українська інженерно-педагогічна академія,
доцент кафедри економіки та організації
діяльності суб'єктів господарювання.

Захист відбудеться « » червня 2014 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05 в Українській державній академії залізничного транспорту за адресою: м. Харків, майдан Фейербаха, 7, ауд. 3.501.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейербаха, 7, ауд. 2.209.

Автореферат розісланий « » травня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Чорнобровка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. За останні роки залізничний транспорт України поступово втрачає конкурентні позиції на ринках транспортних послуг, наслідком чого є суттєве скорочення обсягів перевезень. Сучасними імперативами розвитку залізничного транспорту країн світу є інтеграція, екологізація та інтелектуалізація. В Україні поки що залізничний транспорт впроваджує їх принципи недостатньо, що негативно позначається на якості послуг, оновленні техніко-технологічної бази виробництва, рівні якості життя та праці працівників, задоволеності потреб споживачів послуг. Удосконалення інноваційної діяльності має стати основою впровадження інноваційної моделі розвитку залізничного транспорту з метою забезпечення його конкурентоспроможності та ефективності.

Ринок вимагає від залізничного транспорту безперервності та стійкості інноваційного розвитку, що особливо актуально в умовах виходу вітчизняної економіки з кризи. Однак нині в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів і недостатньо якісного рівня організації процесів управління інноваційним розвитком він має уповільнений характер. Саме тому надзвичайної актуальності набуває теоретико-методичне обґрунтування механізмів удосконалення процесів розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту. Існує необхідність формування інноваційно-активного науково-дослідного сектора залізничного транспорту, що здатний створювати, розповсюджувати і впроваджувати інноваційні рішення, формуючи щільні зв'язки науки та виробництва.

Дослідженню різних аспектів управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем, у тому числі залізничного транспорту, присвячені праці таких відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, як Ю. Бараш, О. Дейнека, В. Дикань, А. Золотарьов, В. Зубенко, С. Ілляшенко, В. Ільчук, Л. Калініченко, М. Касс, О. Кірдіна, О. Князь, С. Ковальчук, М. Рогоза, В. Суязов, Ю. Цветов, А. Чухно, В. Шинкаренко, Н. Якименко та інші.

Наукові погляди на проблеми оцінювання, удосконалення процесів забезпечення розвитку інноваційного потенціалу сформували В. Герасимов, В. Козловський, С. Кочетков, Є. Лапін, В. Матвейкін, І. Новикова, І. Федулова, В. Чобіток, Н. Чухрай та інші.

Незважаючи на широкий спектр питань, охоплених дослідженнями, недостатньо опрацьованими як у зарубіжній, так і вітчизняній літературі є низка питань, які потребують більш ґрунтового висвітлення. До них належать: організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком залізничного транспорту на основі удосконалення процесів інноваційної адаптації до змін умов і вимог ринку транспортних послуг, механізм визначення основних стратегічних пріоритетів розвитку інноваційного потенціалу залізничного транспорту і методичний підхід до його оцінювання. Необхідність подальшого удосконалення теоретичних і методично-прикладних основ розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту для забезпечення

його інноваційного розвитку підтверджує актуальність обраної теми, зумовлює вибір мети, завдань, логіки і структури дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана як ініціативна відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету радіоелектроніки за темою «Організаційно-економічне забезпечення управління ефективністю та конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання», відповідає положенням Закону України «Про особливості утворення державного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування», цілям Концепції стратегічного розвитку залізничного транспорту країн-учасниць СНД до 2020 року, Транспортної стратегії України на період до 2020 року та Стратегії розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту в умовах інтелектуально-виробничої системи.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- проаналізувати проблеми та визначити перспективи інноваційного розвитку залізничного транспорту;
- визначити підхід до управління інноваційним розвитком залізничного транспорту на основі управління процесами інноваційної адаптації;
- удосконалити класифікацію факторів інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту;
- визначити сутність і структуру інноваційного потенціалу залізничного транспорту як основи його інноваційного розвитку;
- розробити підхід до визначення стратегічних напрямів розвитку інноваційного потенціалу залізничного транспорту;
- визначити вплив процесів трансферу і комерціалізації технологій на розвиток інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту;
- розробити організаційно-методичний підхід щодо забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту за умови формування інтелектуально-виробничої системи;
- розробити рекомендації щодо створення Центру трансферу та комерціалізації технологій з метою удосконалення управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту.

Об'єкт дослідження – процеси забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту.

Предмет дослідження - сукупність теоретичних, методичних і прикладних положень забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу виконання дослідження становлять такі методи: *групування* – для розроблення класифікації факторів інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту;

морфологічного аналізу – для уточнення понятійного апарату досліджуваної проблематики, зокрема щодо трактування інноваційного розвитку, інноваційного потенціалу; *узагальнення та системного аналізу* – для систематизації теоретичних положень щодо сутності, принципів і складу інтелектуально-виробничої системи залізничного транспорту; *аналізу та синтезу* – для вивчення об'єкта дослідження і виявлення його складових елементів; *фінансово-економічного і статистичного аналізу* – для визначення й узагальнення тенденцій функціонування залізничного транспорту України; *матричний* – для оцінювання рівня інноваційного потенціалу; *логіко-аналітичний* – для розроблення концептуальних положень створення Центру трансферу і комерціалізації технологій залізничного транспорту; *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень і формулювання висновків дослідження; *графоаналітичний* – для наочного подання статистичного матеріалу та схематичного зображення теоретичних і практичних положень.

Теоретичною базою дослідження стали праці провідних вчених-економістів України та зарубіжжя за проблематикою інноваційного розвитку, удосконалення інноваційної діяльності, підвищення рівня інноваційного потенціалу соціально-економічних систем. При написанні використано законодавчі та нормативні акти України, галузеві програми, дані державних органів статистики України, матеріали Державної адміністрації залізничного транспорту України.

Наукова новизна отриманих результатів. Найбільш важливі результати дослідження, що містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

удосконалено:

– визначення сутності поняття «інноваційний потенціал залізничного транспорту», під яким, на відміну від існуючих, розуміється сукупність можливостей, процеси забезпечення яких знаходяться в площині міжорганізаційної взаємодії підприємств залізничного транспорту між собою та з зовнішніми суб'єктами наукової, освітньої, виробничої сфер діяльності та які є основою здійснення та удосконалення інноваційної діяльності з метою трансформації змісту та якості інноваційного розвитку залізничного транспорту. Це дозволило застосувати організаційно-функціональний підхід до структуризації інноваційного потенціалу залізничного транспорту і визначити макро- та галузеві фактори, які зумовлюють процеси його розвитку;

– підхід до визначення основних стратегічних напрямів розвитку інноваційного потенціалу залізничного транспорту, що, на відміну від існуючих, являє собою сукупність етапів і методичних підходів, які пов'язані з оцінюванням інноваційного потенціалу, визначенням рівня його готовності щодо впровадження стратегії інноваційного розвитку залізничного транспорту, плануванням стратегічних напрямів розвитку інноваційного потенціалу, формуванням і реалізацією відповідної стратегії. Це дозволило запропонувати методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту, який включає авторський перелік показників і формування оцінки на основі побудови «матриці цілей»;

– визначення сутності поняття «інноваційний розвиток залізничного

транспорту», під яким, на відміну від існуючих, розуміється процес якісної зміни стану залізничного транспорту і його суб'єктів, основою якого є процеси інноваційної адаптації до змін умов і вимог ринку транспортних послуг, що сприяють формуванню інтегрованої цінності залізничного транспорту для споживачів послуг, інвесторів, держави та персоналу. Такий підхід дозволив визначити концептуальні положення інноваційного розвитку залізничного транспорту з уточненням його мети і завдань;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо визначення процесів трансферу і комерціалізації технологій як стратегічних напрямів розвитку інноваційного потенціалу, що ґрунтується на характеристиці основних завдань системи управління інтелектуальною власністю, формуванні концептуальної моделі залізничного транспорту як учасника трансферних відносин і концепції трансферу технологій на залізничному транспорті. Це дозволить створити відповідні управлінські та організаційні передумови для забезпечення ефективності трансферу технологій на залізничному транспорті;

– організаційно-методичний підхід до забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту, що, на відміну від існуючих, передбачає формування інтелектуально-виробничої системи, у межах якої реалізуються та розвиваються галузеві механізми створення, трансферу та комерціалізації технологій за рахунок комплексної інтелектуалізації діяльності. Це визначило науково-практичні рекомендації щодо послідовності створення інтелектуально-виробничої системи, її цілей, завдань, принципів, підсистем, учасників, що дозволить реалізовувати комплексний підхід до управління корпоративними знаннями на залізничному транспорті, підвищити можливість активізації інноваційної діяльності;

– методичні положення щодо удосконалення управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту за умови створення Центру трансферу та комерціалізації технологій, до функцій якого належать управління корпоративними знаннями, інноваційними проектами, трансфером і комерціалізацією технологій, виконання яких покладено на його організаційні сектори: навчально-інформаційно-аналітичний, досліджень і розробок, проблем захисту інтелектуальної власності, трансферу і комерціалізації. Це дозволить реалізувати системний і комплексний підхід до управління процесами забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту;

– механізм управління інноваційним розвитком залізничного транспорту, що, на відміну від існуючих, встановлює його залежність від управління процесами інноваційної адаптації, дозволяє поєднати її цілі, завдання, принципи та методологічні інструменти реалізації процесів створення, освоєння та просування інновацій на ринок. Це дозволить забезпечити інноваційну активність залізничного транспорту за рахунок правильного визначення вектора розвитку на транспортному ринку, постійного нарощування інноваційного потенціалу, сприятиме виживанню в конкурентному середовищі;

– систематизація факторів інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту, яка відрізняється від існуючих підходів розподілом і характеристикою факторів за основними сферами і тривалістю впливу, рівнем контрольованості та забезпечення конкурентних переваг на ринку, характером впливу на інноваційний розвиток. Врахування дії зазначених факторів дозволяє враховувати стан і динаміку середовища, вимоги зацікавлених сторін для визначення і подальшого використання найбільш дієвих інструментів механізму управління інноваційним розвитком залізничного транспорту.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що визначені пропозиції та рекомендації дозволять залізничному транспорту України сформулювати умови для активізації процесів забезпечення розвитку його інноваційного потенціалу. Самостійне практичне значення має методичний підхід до оцінювання рівня інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту.

Методичні рекомендації щодо забезпечення розвитку інноваційного потенціалу залізничного транспорту при формуванні інтелектуально-виробничої системи, ядром якої стане Центр трансферу і комерціалізації технологій, впроваджено в роботі Південної залізниці (акт впровадження № НТО-12/165 від 23 січня 2014 року). Практичну цінність пропозицій автора щодо оцінювання інноваційного потенціалу підтверджено актом впровадження № 17-П від 5 лютого 2014 року.

Результати дослідження використовуються в Харківському національному університеті радіоелектроніки при викладанні курсів «Менеджмент», «Економіка підприємства» (довідка про впровадження від 17 січня 2014 року).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, отримані в дисертаційній роботі та винесені на захист, здобуто особисто автором і відображено в наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом самостійної роботи автора. Внесок автора в роботи, виконані у співавторстві [5, 10, 12, 14, 15], наведено у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, доповідались і були схвалені на 6 науково-практичних конференціях, у т. ч. на 3 міжнародних, міжнародному молодіжному форумі: Науково-практичній конференції науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (УПА) (Харків, 2006 р., 2008 р.); XX Міжнародному молодіжному форумі «Радіоелектроніка і молодь XXI ст.» (Харків, 2008 р.); IX Международной научно-практической конференции «Наука и технологии: шаг в будущее» (Прага, 2013 р.); Международной научно-практической конференции «Математическое моделирование процессов в экономике и управлении инновационными проектами» (Харків, 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми формування та управління потенціалом підприємств в умовах інноваційно-інвестиційного розвитку» (Харків, 2013 р.); X Міжнародній

науково-практичній конференції «Соціум. Наука. Культура» (Київ, 2014 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 16 наукових праць, у тому числі 8 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття в міжнародному науковому виданні, тези доповідей на 7 конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 3,4 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 3,05 ум.-друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 204 сторінки, у т. ч. основний текст займає 149 сторінок. Матеріали дисертації проілюстровано 28 рисунками, 14 таблицями та містять 12 додатків. Список використаних джерел налічує 180 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації і публікацій.

У **першому розділі «Інноваційний потенціал залізничного транспорту як основа забезпечення його інноваційного розвитку»** проаналізовано сучасний стан залізничного транспорту (ЗТ) України, визначено проблеми та перспективи його інноваційного розвитку в умовах збільшення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках транспортних послуг, надано авторське визначення поняття «інноваційний потенціал залізничного транспорту», розкрито його структуру та фактори розвитку.

В останні роки, як наслідок існуючих загальнополітичних проблем в Україні, нерациональної та недалекоглядної промислової та агропромислової політик, що заглибили проблеми промисловості та сільського господарства, обсяги вантажопотоків ЗТ поступово зменшуються. Крім того, він втрачає конкурентні позиції на ринку транзитних перевезень, що має як внутрішні (низький рівень техніко-технологічної бази виробництва, якості послуг, безпеки перевезень та ін.), так і зовнішні причини (складність митних процедур, транспортна політика України та ін.). За умов, що склалися, вітчизняний ЗТ потребує переходу на інноваційний шлях розвитку, основними принципами його функціонування мають бути швидкість, безпека, екологічність, інноваційність, інформаційність, комплексність послуг тощо. Інноваційний розвиток не є самоціллю. Це необхідний базис, який сприятиме підвищенню ефективності діяльності ЗТ при постійному зростанні якості послуг.

Інноваційний розвиток залізничного транспорту - процес якісної зміни стану залізничного транспорту і його суб'єктів, основою якого є процеси інноваційної адаптації до змін умов і вимог ринку транспортних послуг, що сприяють формуванню інтегрованої цінності залізничного транспорту для споживачів послуг, інвесторів, держави та персоналу. Завданнями інноваційного розвитку ЗТ є такі: 1) створення і використання нових знань при удосконаленні та оновленні техніко-технологічної бази виробництва; 2) стимулювання розвитку галузевої інноваційної інфраструктури; 3) стимулювання залучення

інвестицій у перспективні інноваційні проекти загальнонаціонального значення; 4) підвищення рівня інноваційної культури; 5) удосконалення організаційного забезпечення процесу інноваційного розвитку та ін.

Необхідність вирішення цих завдань визначило пропозиції щодо механізму управління інноваційним розвитком ЗТ. Його особливістю є визначення прямої залежності результативності інноваційного розвитку від управління процесами інноваційної адаптації, цілями якої є виживання в конкурентному середовищі, пристосування до мінливих умов ринку транспортних послуг, забезпечення рентабельності діяльності ЗТ, нарощування обсягів і якості перевезень (рис. 1).

Сформовано систему факторів, які впливають на інноваційний розвиток підприємств ЗТ, надано їх характеристики в розрізі класифікаційних ознак: за основними сферами і тривалістю впливу, рівнем контрольованості та забезпечення конкурентних переваг на ринку, характером впливу на інноваційний розвиток. Доведено, що сукупність факторів впливає на забезпечення інтегрованої цінності ЗТ (цінність для держави, споживачів послуг, партнерів, персоналу).

Інноваційний потенціал залізничного транспорту - це сукупність можливостей, процеси забезпечення яких знаходяться в площині міжорганізаційної взаємодії підприємств залізничного транспорту між собою і з зовнішніми суб'єктами наукової, освітньої, виробничої сфер діяльності та які є основою здійснення та удосконалення інноваційної діяльності з метою трансформації змісту і якості інноваційного розвитку залізничного транспорту.

До структуризації інноваційного потенціалу ЗТ застосовано організаційно-функціональний підхід (рис. 2). Інноваційний потенціал кожної функціональної зони включає її можливості щодо забезпечення інноваційного розвитку ЗТ, які обумовлюються сукупністю можливостей ресурсного, організаційно-управлінського, виробничого та результативного блоків.

Галузевими факторами, які визначають процеси розвитку інноваційного потенціалу, є: 1) рівень інноваційної сприйнятливості ЗТ, що визначається його готовністю і спроможністю сприймати, втілювати в життя та просувати на ринок інноваційні ідеї, продукти, технології; 2) рівень міжорганізаційної взаємодії підприємств ЗТ; 3) рівень взаємодії суб'єктів ЗТ і зовнішніх суб'єктів (виробники продукції, яка задовольняє потреби в рухомому складі, системах автоматизації та сигналізації тощо).

У другому розділі *«Стратегічні напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту»* визначено механізм стратегічного планування розвитку інноваційного потенціалу ЗТ, розкрито вплив процесів трансферу і комерціалізації технологій на розвиток інноваційного потенціалу підприємств ЗТ, сформовано системний підхід до управління трансфером технологій на ЗТ з уточненням суб'єктів, об'єктів, принципів, інструментів та етапів.

Обґрунтовано існування двобічного зв'язку інноваційного потенціалу та інноваційної сприйнятливості ЗТ, а також визначено, що стратегія розвитку

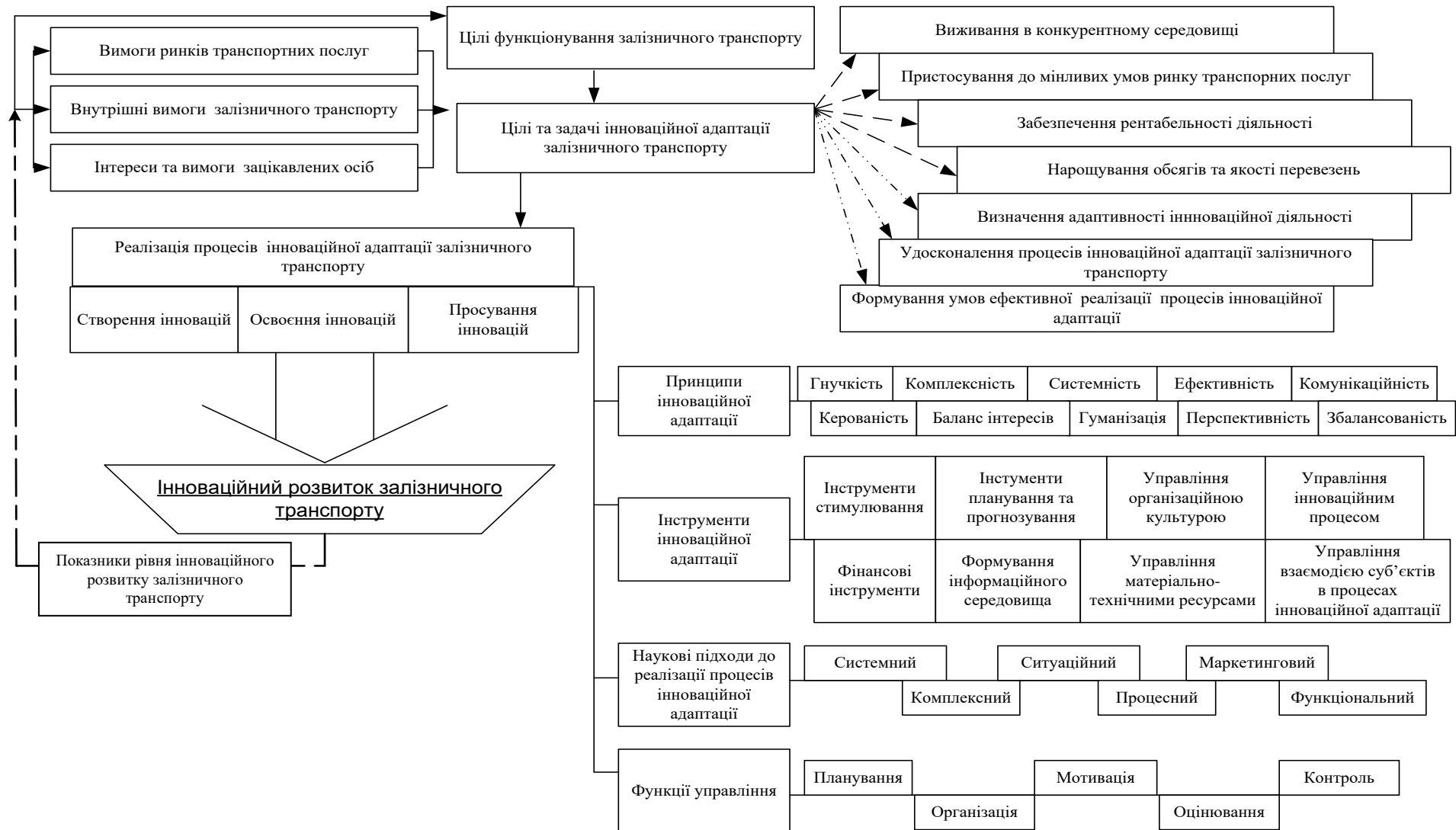

Рис. 1. Схема механізму управління інноваційним розвитком залізничного транспорту

Рис. 2. Організаційно-функціональний підхід до структуризації інноваційного потенціалу залізничного транспорту

інноваційного потенціалу ЗТ в основі визначення основних заходів, які мають бути реалізовані, має стратегію інноваційного розвитку (рис. 3).

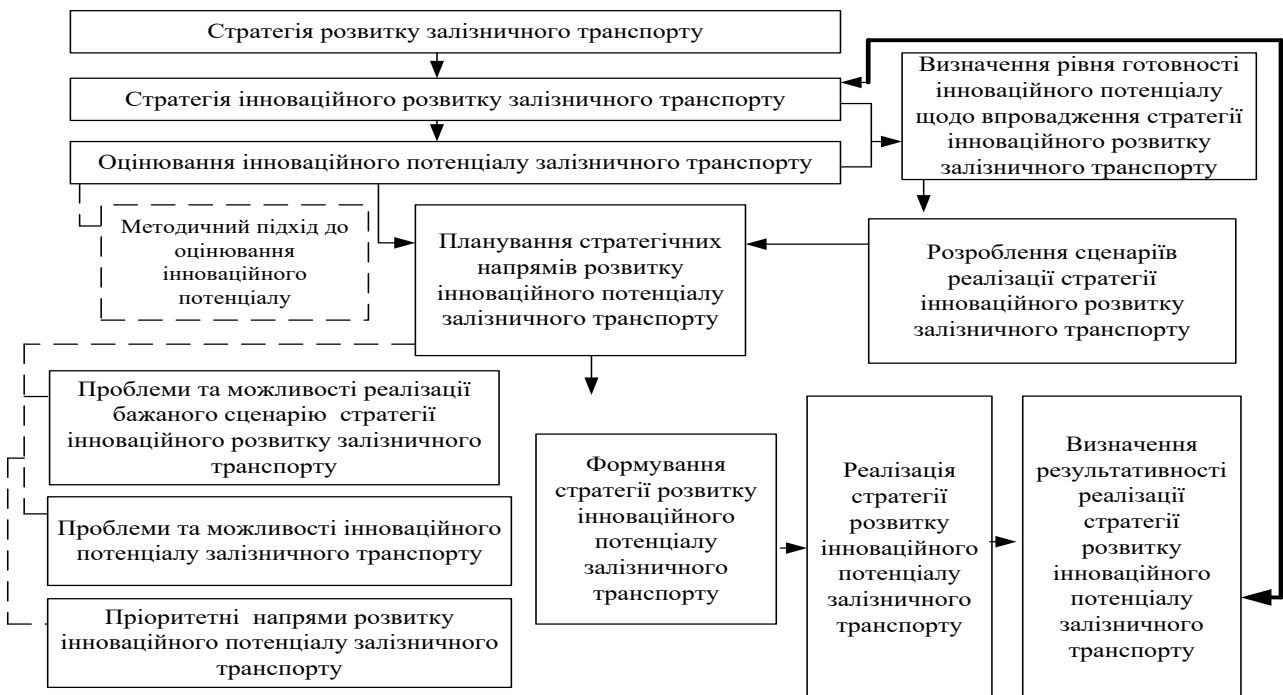

Рис. 3. Схема підходу до визначення стратегічних напрямів розвитку інноваційного потенціалу залізничного транспорту

При оцінюванні рівня інноваційного потенціалу використано метод «матриця цілей», що дозволяє оцінювати інноваційний потенціал у різні періоди, порівнюючи значення ключових показників-характеристик, визначати проблемні складові потенціалу, розробляти управлінські рішення з їх удосконалення, обґрунтовувати стратегічні напрями розвитку інноваційного потенціалу.

Запропоновано показники оцінювання інноваційного потенціалу, які характеризують стан і процеси кожного блоку потенціалу. Показниками ресурсного блоку є: частка витрат на НДДКР у загальній сумі витрат ЗТ; частка нової техніки, яка використовується в інноваційній діяльності; частка нематеріальних активів підприємства в загальній вартості активів; частка винаходів, промислових зразків, корисних моделей у нематеріальних активах підприємства та ін. Показниками виробничого блоку визначено: коефіцієнт оновлення основних фондів, які належать до сфери НДР на ЗТ; коефіцієнт зносу основних фондів; коефіцієнт загального зносу дослідно-конструкторського, експериментального обладнання та коефіцієнт їх продуктивності тощо. Організаційно-управлінський блок оцінюється такими показниками: кількість спільних інноваційних проектів з виконання наукових і науково-дослідних розробок, які реалізуються за участю галузевих ВНЗ; кількість спільних інноваційних проектів з виконання науково-дослідних розробок, які реалізуються за участю зовнішніх суб'єктів інноваційної інфраструктури; коефіцієнт обіговості інноваційних вкладень; показник винахідницької (раціоналізаторської) активності та ін. При оцінюванні результативного блоку використовуються такі показники: темп зростання кількості інноваційних проектів, які реалізуються в поточному періоді; кількість об'єктів інтелектуальної власності, отриманих і доведених до впровадження; кількість реалізованих власних об'єктів інтелектуальної власності; кількість зареєстрованих за період об'єктів інтелектуальної власності; середній відсоток зменшення вартості життєвого циклу технічних об'єктів у результаті застосування розроблених власних інноваційних рішень при їх виготовленні, ремонті та експлуатації порівняно з існуючими аналогами та ін.

Визначено стратегічні напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємств ЗТ. Розвиток ресурсної складової інноваційного потенціалу пропонується здійснити шляхом формування системи відтворення кадрового та інтелектуального потенціалів на засадах економіки знань, удосконалення наукового супроводження інноваційних проектів, впровадження сучасних схем їх фінансування та загальної інформатизації інноваційного процесу, у т. ч. на основі баз даних розробок, які запатентовано та впроваджено суб'єктами ЗТ України та партнерами, продукція яких забезпечує його виробничі процеси, а також ініціювання створення зовнішніх баз розробок, які, за домовленістю з адміністраціями залізниць інших країн, містять знання щодо інноваційних розробок і проектів, які реалізуються та реалізовані на територіях цих країн і досвід яких може бути корисним іншим суб'єктам. Напрямами розвитку виробничої складової інноваційного потенціалу є техніко-технологічна модернізація та оновлення виробничих потужностей підприємств ЗТ, його інноваційної інфраструктури; підвищення якісного рівня технологічних процесів; впровадження полігонів і баз експериментальних випробувань інноваційних розробок; збільшення виробничої потужності підприємств, які впроваджують у виробничі процеси інноваційні розробки та ін. Розвиток організаційно-управлінської складової інноваційного потенціалу можливий на основі впровадження організаційних змін у процеси розроблення, впровадження,

використання та розповсюдження інновацій у межах галузі; удосконалення механізмів взаємодії суб'єктів у межах ланцюга «освіта-наука-виробництво»; формування (відновлення) наукових шкіл і науково-дослідної бази ЗТ; розроблення організаційних і управлінських механізмів трансферу та комерціалізації технологій та ін.

Обґрунтовано вплив процесів трансферу і комерціалізації технологій на розвиток інноваційного потенціалу підприємств ЗТ, що дозволило сформувати концептуальну модель ЗТ як учасника трансферних відносин. Суб'єктами трансферних відносин у складі ЗТ є такі: регіональні філії (залізниці), філії та дочірні підприємства ЗТ, їхні структурні підрозділи. У системі трансферних відносин ЗТ активна участь належить супутнім виробничим підприємствам, які випускають продукцію, що використовується для задоволення потреб залізничного транспорту в машинах, механізмах, приладах, обладнанні тощо; а також супутнім науковим і науково-дослідним організаціям, які виконують наукові, науково-пошукові та науково-дослідні роботи. Сукупність суб'єктів, об'єктів трансферу технологій на ЗТ, організаційних та управлінських процесів реалізації трансферу на міжорганізаційному, внутрішньогалузевому, міжгалузевому та міжнародному рівнях обумовлюють його трансферно-інтелектуальні можливості (рис. 4).

У третьому розділі «Організаційно-економічний механізм розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту при формуванні інтелектуально-виробничої системи» розкрито доцільність інтелектуально-виробничої системи ЗТ, запропоновано її завдання, послідовність формування; визначено функції та бізнес-напрями Центру трансферу і комерціалізації технологій ЗТ, запропоновано методичний підхід до оцінки ефективності функціонування інтелектуально-виробничої системи ЗТ.

Необхідність створення на залізничному транспорті України інтелектуально-виробничої системи обумовлюється колом проблем, які мають вирішуватися та стосуються: 1) удосконалення інноваційного процесу, у т. ч. за рахунок осучаснення складових інноваційного потенціалу, забезпечення їхнього ефективного використання; 2) формування інтелектуального середовища ЗТ, де генерація та використання знань стає основним джерелом розвитку технологій та техніки; 3) міжгалузевої координації реалізації інвестиційно-інноваційних проектів за участю суб'єктів ЗТ; 4) захисту інтересів ПАТ «Укрзалізниця» та його учасників у сфері інтелектуальної власності, своєчасної реєстрації прав на результати інтелектуальної діяльності, які отримані при реалізації науково-технічних програм і планів науково-технічного розвитку, їх комерціалізації; 5) впровадження механізмів трансферу технологій тощо.

Інтелектуально-виробнича система залізничного транспорту (ІВСЗТ) визначена як сукупність ресурсів, процесів і підрозділів, які взаємодіють уможливлючи реалізацію та розвиваючи галузеві механізми створення, трансферу та комерціалізації технологій на основі комплексної інтелектуалізації діяльності залізничного транспорту, з метою забезпечення розвитку його інноваційного потенціалу, активізації інноваційних процесів з урахуванням

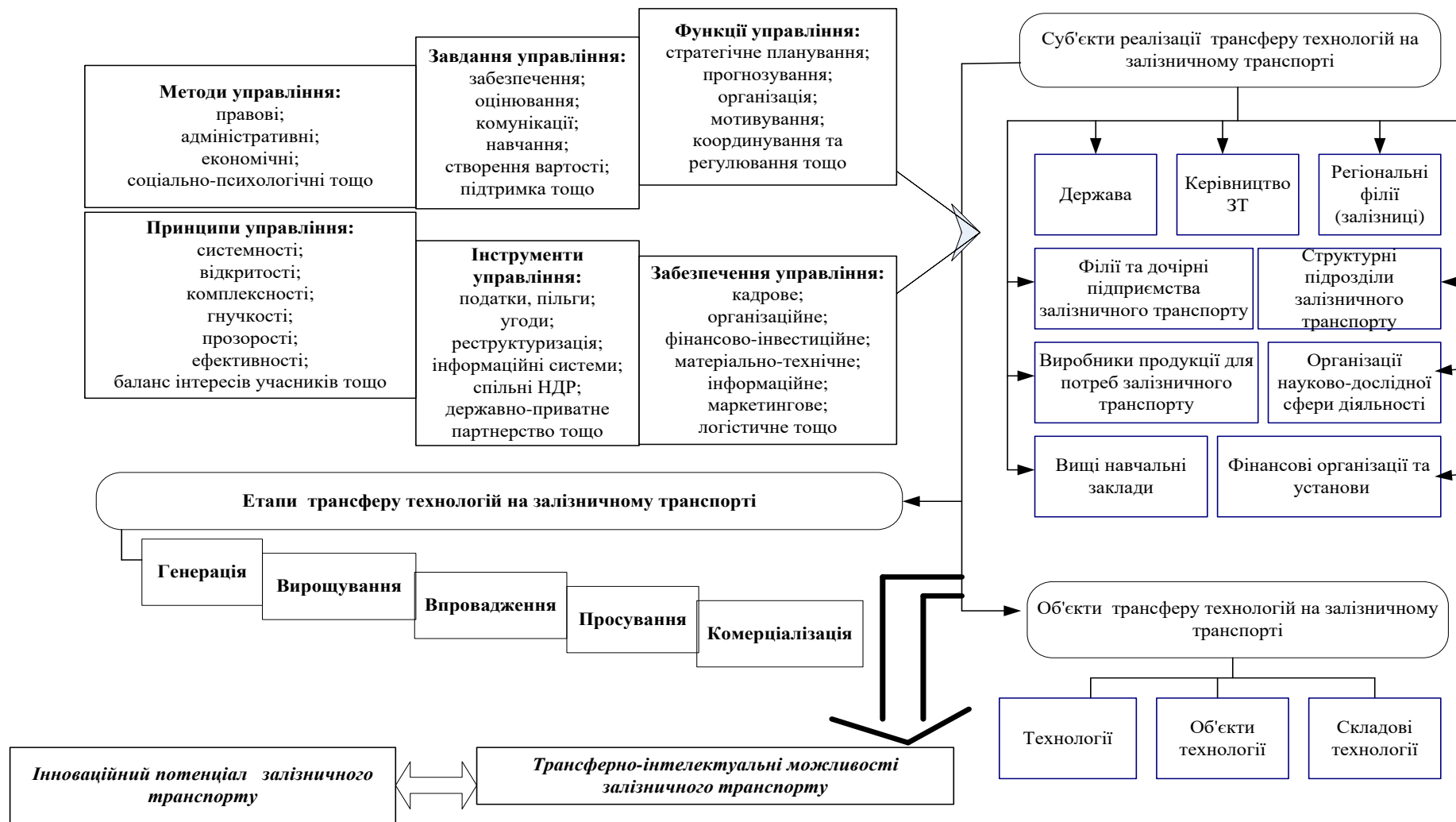

Рис. 4. Концепція трансферу технологій на залізничному транспорті та його зв'язок з інноваційним потенціалом

сучасних вимог ринку транспортних послуг.

Використовуючи системно-структурний підхід запропоновано послідовність створення ІВСЗТ, а також принципи (структурна та інтеграційна цілісність, стійкість і саморозвиток, загальна інформатизація).

Підсистемами ІВСЗТ мають бути: 1) організаційно-управлінська (планування, організація, контроль, оцінювання та регулювання процесів функціонування); 2) інтелектуально-інноваційна (формування вимог до інноваційних процесів та інноваційних проектів, реалізація інноваційних механізмів удосконалення діяльності); 3) виробнича (впровадження інноваційних розробок у виробничі процеси, створення експериментальних зразків і партій, безпосередня участь в інноваційному процесі галузі шляхом активізації раціоналізаторства, створення об'єктів інтелектуальної власності тощо); 4) зовнішніх зв'язків і комунікацій (організація процесів акумулювання, формування, обміну знаннями і технологіями, їх комерціалізація); 5) забезпечення (нормативно-методичне, кадрове, фінансове, матеріальне).

Ядром ІВСЗТ має бути Центр трансферу і комерціалізації технологій (ЦТКТ), місія якого - вирішення завдань з підтримки науки, інноваційної інфраструктури та інноваційної діяльності у сфері ЗТ.

Вважається доцільним підпорядкувати ЦТКТ Головному управлінню розвитку і технічної політики Укрзалізниці. Основними функціями Центру трансферу та комерціалізації технологій є:

- управління корпоративними знаннями: формування ключових компетенцій ЗТ і виявлення розриву в знаннях для досягнення стратегічної мети; створення «культури знань» і моніторинг її стану; розроблення системи мотивації персоналу з обміну знаннями; створення джерел формалізованих знань – стандартів, інструкцій та ін., а також збір, обробка, систематизація раціоналізаторських пропозицій працівників; організація навчання в процесі роботи і забезпечення необхідними знаннями працівників; акумулювання досвіду комерційно успішних проектів і оцінка результатів управління корпоративними знаннями; аналіз і формування бази даних інноваційних проектів; формування комунікаційної мережі, що відповідає потребам управління корпоративними знаннями, створення карт знань тощо (рис. 5);

- управління інноваційними проектами: об'єктивний попередній відбір інноваційних проектів, попереднє оцінювання привабливості результатів проекту, його складових і технологій для організації процесів трансферу та комерціалізації; формування бази можливих потенційних споживачів результатів інноваційного проекту, проведення роботи з ними стосовно внесення можливих коректив з урахуванням особливостей їх функціонування тощо;

- управління трансфером і комерціалізацією технологій: збір та аналіз інформації про науково-технічні і технологічні розробки суб'єктів ЗТ; попередні маркетингові дослідження, технологічний аудит об'єктів права інтелектуальної власності; експертиза об'єктів права інтелектуальної власності та ноу-хау, розроблених суб'єктами ЗТ; бізнес-планування впровадження; пошук і залучення

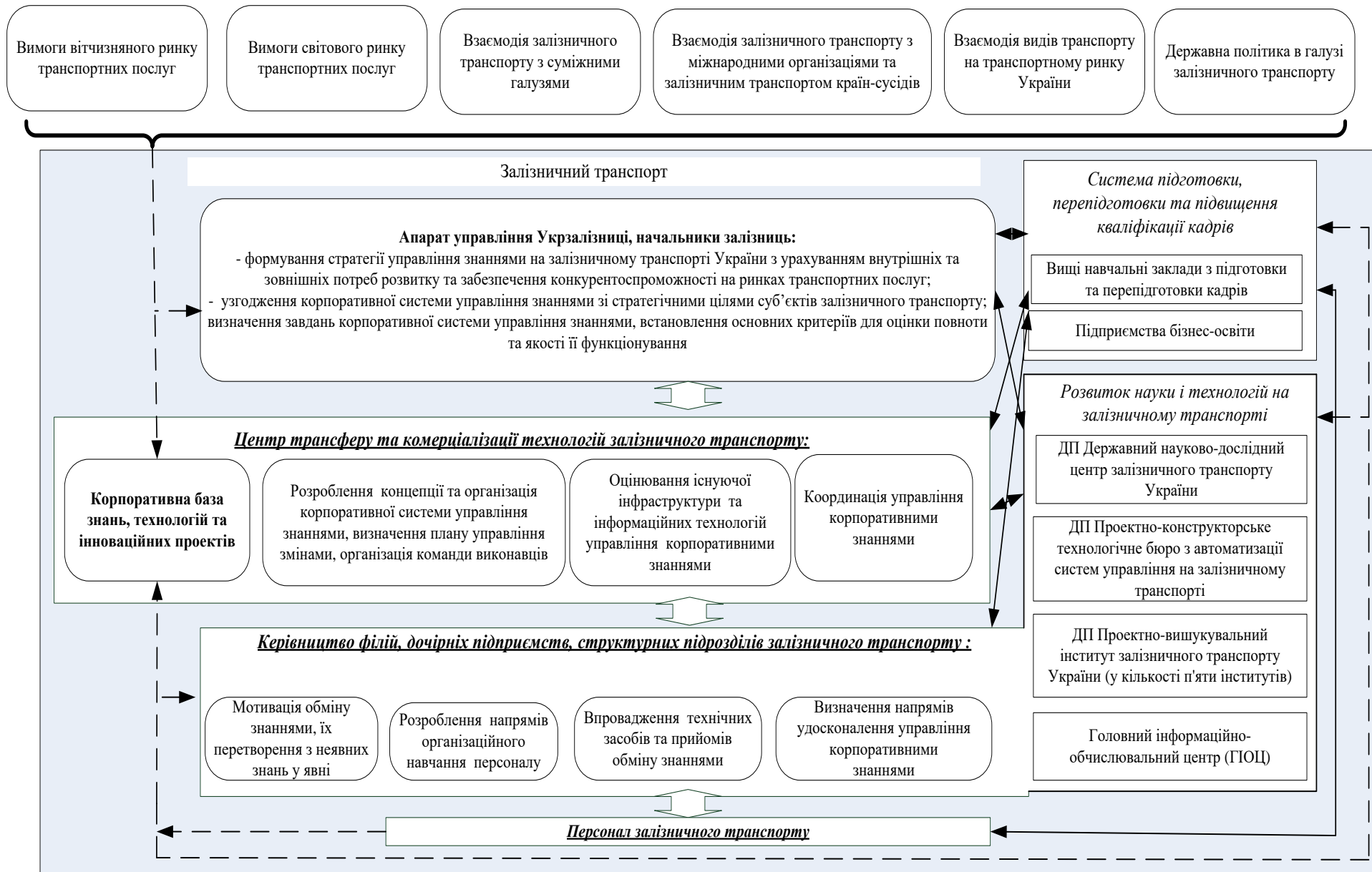

Рис. 5. Схема підходу до управління корпоративними знаннями на залізничному транспорті

інвестицій; прийняття рішень про комерціалізацію найбільш перспективних розробок; надання освітніх послуг у сфері трансферу технологій, управління інноваційними проектами; надання консультацій з трансферу та комерціалізації технологій тощо.

Сукупність функцій, що планується до виконання ЦТКТ, обумовлює відокремлення в його структурі таких секторів: навчально-інформаційно-аналітичний, досліджень і розробок, проблем захисту інтелектуальної власності, трансферу і комерціалізації.

Для оцінювання ефективності ІВСЗТ обрано підхід, який ґрунтується на використанні переліку показників, які об'єднані та характеризують:

– інноваційну активність ЗТ як сукупність управлінських дій стосовно його інноваційної діяльності (IA_y): витрати на стимулювання інноваційної діяльності персоналу (B_{cn}), її організаційно-управлінське забезпечення (B_{oy}), вдосконалення техніко-технологічної бази виробництва (B_{mm}), підвищення кваліфікації персоналу (B_{kn}), придбання та розроблення об'єктів інтелектуальної власності (B_{pe});

– інноваційну активність ЗТ як результат реалізації сукупності управлінських дій стосовно його інноваційної діяльності (IA_{py}): кількість видів інноваційної продукції/послуг, які випущено/надано у звітному періоді (K_{in}); кількість створених нематеріальних активів у звітному періоді (K_{na}); кількість зареєстрованих договорів на реалізацію та впровадження, передачу інноваційних і технологічних досягнень у звітному періоді (K_{nm}); кількість спільних проектів, які реалізуються учасниками інтелектуально-виробничої системи у звітному періоді (K_{cn});

– загальногалузеву фінансово-економічну результативність функціонування ІВСЗТ (P_ϕ): коефіцієнт зміни чистого прибутку за звітний період (K_{cn}); коефіцієнт зміни доходу від основної діяльності за звітний період (K_δ); коефіцієнт зміни вартості активів за звітний період (K_{ea}); коефіцієнт зміни загального рівня рентабельності за звітний період (K_p).

Загальний показник інноваційної активності, що пропонується використовувати при оцінюванні ефективності ІВСЗТ, розраховується за схемою на рис. 6.

Узагальнений показник P_ϕ пропонується розраховувати за формулою

$$P_\phi = \sqrt[4]{K_{cn} \cdot K_\delta \cdot K_{ea} \cdot K_p} . \quad (1)$$

Ефективність функціонування ІВСЗТ розраховується за формулою

$$E_{iec} = \sqrt{IA_{zm} \cdot P_\phi} . \quad (2)$$

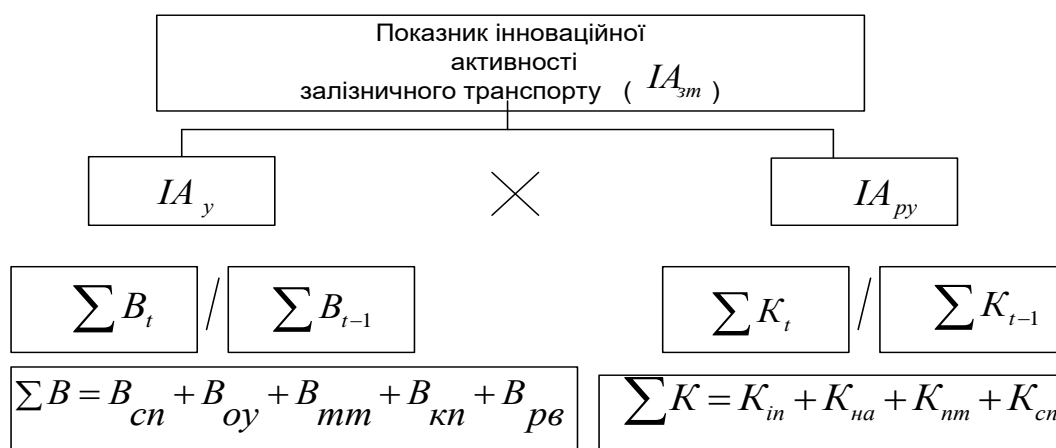

Рис. 6. Схема розрахунку показника інноваційної активності ЗТ

Отже, розроблені в роботі положення та рекомендації щодо забезпечення розвитку інноваційного потенціалу сприяють активізації інноваційних процесів, створюючи необхідні умови для організації та зміцнення зв'язків науки і виробництва з метою інноваційного розвитку ЗТ.

ВИСНОВКИ

У процесі дисертаційного дослідження були отримані нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують актуальне науково-прикладне завдання удосконалення процесів забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту України.

Основні висновки дисертації полягають у такому.

1. Результати аналізу діяльності залізничного транспорту довели необхідність якнайскорішого впровадження механізмів забезпечення його інноваційного розвитку, що характеризувався би якісною зміною основних і допоміжних процесів і послуг за рахунок освоєння, створення, впровадження нових видів засобів і предметів праці, об'єктів інтелектуальної власності, технологій, форм організації праці та управління з метою забезпечення позитивної динаміки обсягових та якісних показників діяльності залізничного транспорту і забезпечення його конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках транспортних послуг.

2. Аналіз теоретичних аспектів управління інноваційним розвитком залізничного транспорту дозволив зробити висновок щодо його прямої залежності від процесів інноваційної адаптації та сформованих умов їхньої ефективної реалізації. Тому розроблено підхід до управління інноваційним розвитком залізничного транспорту, який має забезпечити умови функціонування суб'єктів залізничного транспорту як інноваційно активних лідерів, що здатні визначати інноваційний вектор розвитку на транспортному ринку на основі нарощування власного інноваційного потенціалу.

3. Систематизовано фактори інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту з уточненням їх характеристик за ознаками: сфера і

тривалість впливу, рівень контрольованості та забезпечення конкурентних переваг на ринку, характер впливу на інноваційний розвиток. Зроблено висновок щодо їх впливу на забезпечення інтегрованої цінності залізничного транспорту. Пропозиції щодо переліку внутрішніх факторів інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту дозволили виявити його залежність від наявності ресурсів і можливостей для реалізації.

4. Проведений аналіз теоретичних підходів до сутності та структури інноваційного потенціалу дозволив надати його визначення з урахуванням особливостей діяльності залізничного транспорту і доцільності міжорганізаційної взаємодії між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами наукової, освітньої та виробничої сфер діяльності й застосувати організаційно-функціональний підхід до структуризації. Визнано ключове значення інженерно-технічного забезпечення при реалізації процесів забезпечення розвитку інноваційного потенціалу.

5. Управління інноваційним потенціалом підприємств залізничного транспорту у своїй основі ґрунтується на положеннях інноваційної та патентної стратегій залізничного транспорту, які мають бути розроблені та прийняті до реалізації. Запропоновано підхід до визначення стратегічних напрямів розвитку інноваційного потенціалу залізничного транспорту як основи стратегії його розвитку. Важливим етапом визнано оцінювання рівня інноваційного потенціалу. Для цього розроблено методичний підхід, який використовує авторський перелік показників і метод «матриця цілей».

6. Доведено, що трансфер і комерціалізація технологій є стратегічними напрямками розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту. Розроблено концептуальну модель залізничного транспорту як учасника трансферних відносин. Сукупність суб'єктів, об'єктів трансферу технологій на залізничному транспорті, організаційних та управлінських процесів реалізації трансферу на міжорганізаційному, внутрішньогалузевому, міжгалузевому та міжнародному рівнях обумовлюють його трансферно-інтелектуальні можливості, що визначено у сформованій концепції трансферу технологій на залізничному транспорті.

7. Розроблено організаційно-методичний підхід до забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту за умови формування інтелектуально-виробничої системи, що ґрунтується на авторському визначенні сутності, завдань, принципів такої системи. Використовуючи системно-структурний підхід до формування інтелектуально-виробничої системи, запропоновано послідовність її створення, а також склад і функції підсистем організаційно-управлінської, інтелектуально-інноваційної, виробничої, забезпечуючої та підсистем зовнішніх зв'язків і комунікацій.

8. Розроблено теоретико-методичні рекомендації щодо створення Центру трансферу та комерціалізації технологій з метою удосконалення управління розвитком інноваційного потенціалу залізничного транспорту. Основними структурними елементами Центру визначено сектори навчально-інформаційно-аналітичний, досліджень і розробок, проблем захисту інтелектуальної власності, трансферу і комерціалізації, виконання функцій якими забезпечується комплексною системою управління корпоративними знаннями.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

– *статті у наукових фахових виданнях:*

1. Озерська Г. В. Показники оцінки ефективності інноваційних проектів / Г. В. Озерська // Вісн. економіки трансп. і пром-сті: зб. наук.-практ. ст. / Укр. держ. акад. залізнич. трансп. — 2012. — № 39. — С. 310-313.
2. Озерська Г. В. Інноваційна адаптація підприємств України / Г. В. Озерська // Вісн. економіки трансп. і пром-сті: зб. наук.-практ. ст. / Укр. держ. акад. залізнич. трансп. — 2012. — № 40. — С. 283-285.
3. Озерська Г. В. Інвестиційно-інноваційна політика розвитку залізничного транспорту / Г. В. Озерська // Вісн. економіки трансп. і пром-сті: зб. наук.-практ. ст. / Укр. держ. акад. залізнич. трансп. — 2013. — № 41. — С. 118-120.
4. Озерская А. В. Проблемы воспроизводства основных фондов предприятий железнодорожного транспорта / А. В. Озерская // Современный научный сборник: науч.-теор. и практ. журнал. — 2013. — № 4 (143). — С. 33-38.
5. Озерська Г. В. Інноваційний потенціал залізничного транспорту: сутність, структура та фактори впливу / П. М. Коюда, Г. В. Озерська // Вісн. економіки трансп. і пром-сті: зб. наук.-практ. ст. / Укр. держ. акад. залізнич. трансп. — 2013. — № 43. — С. 41-45. (*Особистий внесок автора: удосконалено поняття «інноваційний потенціал залізничного транспорту», визначено його структуру*).
6. Озерська Г. В. Інтелектуально-виробнича система в процесах інноваційного розвитку залізничного транспорту / Г. В. Озерська // Вісн. економіки трансп. і пром-сті: зб. наук.-практ. ст. / Укр. держ. акад. залізнич. трансп. — 2013. — № 44. — С. 168-171.
7. Озерська Г. В. Бізнес–напрямки Центру трансферу і комерціалізації технологій залізничного транспорту / Г. В. Озерська // Науковий огляд: наук. журн. — 2013. — № 1. — С. 38–43.
8. Озерська Г. В. Механізм управління інноваційним розвитком залізничного транспорту / Г. В. Озерська // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. Сер. Економічні науки. — 2014. — № 1. — С. 153-158.
9. Озерська Г. В. Механізм визначення стратегічних напрямів розвитку інноваційного потенціалу залізничного транспорту [Електронний ресурс] / Г. В. Озерська // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. — 2014. — № 2. — Режим доступу: <http://www.economy. nauka.com.ua/?op=1&z=2759>.

– *матеріали конференцій і тези доповідей:*

10. Озерская А. В. Управление процессом создания нового изделия / А.В. Озерская, Е.М. Пономаренко // Матеріали XXXIX наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (26-27 січ. 2006 р., Харків). — Харків: УПА, 2006. — С. 71-72. (*Особистий внесок автора: визначено етапи розроблення технологічного процесу нового виробу*).
11. Озерская А. В. Оптимальная система управления инновационным

процессом / А.В. Озерская // Радиоелектроніка і молодь ХХІ ст.: матеріали ХХ Міжнар. молод. форуму (2006 р., Харків). — Харків: ХНУРЕ, 2006. — С. 673.

12. Озерская А. В. Руководство разработкой инновационного технического проекта / А.В. Озерская, Е.М. Пономаренко // Матеріали ХІІІ наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (2008 р., Харків). — Харків: УПА, 2008. — С. 54. *(Особистий внесок автора: визначено алгоритм прийняття управлінського рішення щодо розроблення інноваційного технічного проекту).*

13. Озерская А. В. Развитие железнодорожного транспорта Украины на инновационной основе / А.В. Озерская // Наука и технологии: шаг в будущее: материалы ІХ Междунар. науч.-практ. конф. (27 фев. - 05 март. 2013 г., Прага). — Praha: Publishing House “Education and Science, 2013. — С. 7-9.

14. Озерська Г.В. Інноваційна стратегія підприємства / П. М. Коюда, Г.В. Озерська // Математическое моделирование процессов в экономике и управлении инновационными проектами: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (9-15 сент. 2013 г., Алушта). — Харьков: ХНУРЭ, 2013. — С. 104-105. *(Особистий внесок автора: визначено умови, за яких перехід підприємства до інноваційної стратегії є раціональним).*

15. Озерська Г. В. Інноваційний потенціал як об'єкт управління [Електронний ресурс] / П. М. Коюда, Г. В. Озерська // Актуальні проблеми формування та управління потенціалом підприємств в умовах інноваційно-інвестиційного розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (22-25 жовт. 2013 р., Харків). — Режим доступу: <http://ekon.uipa.edu.ua>. *(Особистий внесок автора: визначено модель управління інноваційним потенціалом).*

16. Озерська Г. В. Стратегічні напрями розвитку інноваційного потенціалу залізничного транспорту України / Г.В. Озерська // Соціум. Наука. Культура: тези доп. Х Міжнар. наук.-практ. конф. (28–30 січн. 2014 р., Київ). — К., 2014. — С. 32-35.

АНОТАЦІЯ

Озерська Г. В. Забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). - Українська державна академія залізничного транспорту МОН України, Харків, 2014.

Дисертаційну роботу присвячено розробленню теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту в умовах інтелектуально-виробничої системи.

Визначено сутність понять «інноваційний потенціал залізничного транспорту» та «інноваційний розвиток залізничного транспорту»; розкрито підхід до управління інноваційним розвитком залізничного транспорту; систематизовано фактори інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту;

удосконалено механізм визначення основних стратегічних напрямів розвитку інноваційного потенціалу залізничного транспорту; сформовано теоретичні положення щодо використання процесів трансферу і комерціалізації технологій як стратегічних напрямів розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту; розроблено організаційно-методичний підхід до забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту, що передбачає створення інтелектуально-виробничої системи, набули подальшого розвитку методичні положення удосконалення управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств залізничного транспорту за умови створення Центру трансферу та комерціалізації технологій.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційний потенціал, трансфер, організаційно-економічний механізм, управління, інноваційна активність, інноваційна адаптація, залізничний транспорт, інтелектуально-виробнича система, центр трансферу та комерціалізації технологій.

АННОТАЦІЯ

Озерская А. В. Обеспечение развития инновационного потенциала предприятий железнодорожного транспорта Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (за видами экономической деятельности). - Украинская государственная академия железнодорожного транспорта МОН Украины, Харьков, 2014.

Диссертационная работа посвящена разработке теоретико-методических положений и практических рекомендаций относительно обеспечения развития инновационного потенциала предприятий железнодорожного транспорта в условиях интеллектуально-производственной системы.

Инновационное развитие железнодорожного транспорта - процесс качественного изменения состояния железнодорожного транспорта (ЖТ) и его субъектов, основой которого являются процессы инновационной адаптации к изменениям условий и требований рынка транспортных услуг, способствующих формированию интегрированной ценности ЖТ для потребителей услуг, инвесторов, государства и персонала. Целью инновационного развития ЖТ является постепенное качественное изменение основных и вспомогательных процессов и услуг за счет освоения, создания, внедрения новых видов средств и предметов труда, объектов интеллектуальной собственности, технологий, форм организации труда и управления в целях обеспечения позитивной динамики объемных и качественных показателей деятельности ЖТ, обеспечения его конкурентоспособности на внутреннем и внешнем рынках транспортных услуг.

Необходимость решения этих задач определили предложения относительно механизма управления инновационным развитием ЖТ. Его особенностью является определение прямой зависимости результативности инновационного развития от управления процессами инновационной адаптации, целями которой является выживание в конкурентной среде, приспособление к изменяющимся условиям рынка транспортных услуг, обеспечение рентабельности деятельности

ЖТ, наращивание объемов и качества перевозок.

Сформирована система факторов, влияющих на инновационное развитие предприятий ЖТ, поданы их характеристики в разрезе классификационных признаков: по основным сферам и продолжительности воздействия, уровню контролируемости и обеспечения конкурентных преимуществ на рынке, характеру влияния на инновационное развитие. Доказано, что совокупность факторов влияет на обеспечение интегрированной ценности ЖТ.

Стратегия развития инновационного потенциала ЖТ в основе определения основных мероприятий, которые должны быть реализованы, имеет стратегию инновационного развития.

Механизм определения основных стратегических направлений развития инновационного потенциала ЖТ представляет собой совокупность этапов и методических подходов, которые связаны с оценкой инновационного потенциала, определением уровня его готовности к внедрению стратегии инновационного развития ЖТ, планированием стратегических направлений развития инновационного потенциала, формированием и реализацией соответствующей стратегии.

При оценке уровня инновационного потенциала использован метод «матрица целей», особенностью которого является установление перечня не только целевых показателей, характеризующих составляющие инновационного потенциала в аспекте обеспечения возможностей инновационного развития ЖТ, но и их целевых индикаторов. Сложившаяся матрица целей позволяет оценивать инновационный потенциал в разные периоды, сравнивая значения ключевых показателей-характеристик, позволяет определять проблемные составляющие потенциала, разрабатывать управленческие решения по их усовершенствованию, обосновывать стратегические направления развития инновационного потенциала.

Определен организационно-методический подход к обеспечению развития инновационного потенциала предприятий ЖТ, который предусматривает формирование интеллектуально-производственной системы, в рамках которой реализуются и развиваются отраслевые механизмы создания, трансфера и коммерциализации технологий за счет комплексной интеллектуализации деятельности. Необходимость создания на ЖТ интеллектуально-производственной системы обуславливается кругом проблем, которые должны решаться и касаются: 1) совершенствования инновационного процесса, в т. ч. за счет осовременивания составляющих инновационного потенциала, обеспечения их эффективного использования; 2) формирования интеллектуальной среды ЖТ, где генерация и использование знаний становится основным источником развития технологий и техники; 3) межотраслевой координации реализации инвестиционно-инновационных проектов с участием субъектов ЖТ; 4) внедрения механизмов трансфера технологий и т. д. Предоставлено научно-практические рекомендации по последовательности создания интеллектуально-производственной системы, ее целей, задач, принципов, подсистем, участников.

Разработаны методические положения совершенствования управления развитием инновационного потенциала предприятий ЖТ при условии создания Центра трансфера и коммерциализации технологий, в функции которого входят управление корпоративными знаниями, инновационными проектами, трансфером

и коммерциализацией технологий, выполнение которых возложено на его организационные сектора: учебно-информационно-аналитический, исследований и разработок, проблем защиты интеллектуальной собственности, трансфера и коммерциализации.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационный потенциал, трансфер, организационно-экономический механизм, управление, инновационная активность, инновационная адаптация, железнодорожный транспорт, интеллектуально-производственная система, центр трансфера и коммерциализации технологий.

ANNOTATION

A.V. Ozerskaya. Providing of development of the innovative potential of railway transport enterprises of Ukraine. – Manuscript copyright.

The thesis for a candidate of economic science degree on speciality 08.00.04 – economics and management of enterprises (according to types of economic activities). – Ukrainian State Academy of Railway Transport, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2014.

This thesis deals with the development of theoretical and methodological grounds and practical recommendations as to facilitating the development of the innovative potential of railway transport enterprises within the intelligent production system.

The objective of the innovative development of the RT is a gradual qualitative change in primary and secondary processes and services through the development, creation, introduction of new types of labor instruments and subjects, intellectual property units, technology, forms of work organization and management. The necessity to solve these problems initiated proposals as to the mechanism of managing the innovative development of the RT. The system of factors influencing the innovative development of the RT was formed and their characteristics in the context of classification criteria were provided. The mechanism for determining the main strategic directions of the RT innovative potential development represents a set of stages and methodological approaches related to the evaluation of the innovative potential, determination of the level of its readiness to implement the innovative development strategy of the RT, planning of strategic directions of the innovative potential development, building and implementing the strategy. The organizational and methodological approach to the RT innovative potential development was defined. There were methodological provisions made as to improvement of management of the RT innovative potential development under the conditions of creating the technology transfer and commercialization Center.

Key words: innovative development, innovative potential, transfer, organizational and economic mechanism, management, innovative activity, innovative adaptation, railway transport, intelligent production system, technology transfer and commercialization center.

Озерська Ганна Вячеславівна

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Надруковано згідно з авторським оригіналом

Відповідальний за випуск

Н.Є. Каличева

Підписано до друку . .2014 р.
Формат паперу 60x84 1/16. Друк ризограф.
Папір офсетний. Обсяг 0,9 ум. друк. арк. Наклад 100 прим.
Зам. № . Безкоштовно.

Видавництво УкрДАЗТ.
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 2874 від 12.06.2007 р.
61050, Харків, пл. Фейєрбаха, 7
Друкарня УкрДАЗТу, 61050, м. Харків, пл.Фейєрбаха,7